

za zdravje in kondicijo oskrbovalcev, o fizioterapevtski pomoči za učinkovitejše oskrbovanje, o negi starejšega človeka na domu, o možnostih za strokovno pomoč oskrbovalcem in oskrbovancem, ki jo nudijo patronažne medicinske sestre, fizioterapevti in drugi strokovnjaki, o tem kako ravnati, če svojca ni več mogoče oskrbovati doma, o srečanju z minljivostjo življenja in žalovanjem za bližnjim. Eno izmed srečanj pa je namenjeno tudi pripravi na mesečna srečavanja v klubu. Vsakemu srečanju je glede na obravnavano temo dodana domača naloga in literatura, kjer je moč najti več informacij.

Pogovor na takšnem tečaju mora potekati po določenih zakonitostih in pravilih, zato so na platnici priročnika napisana in razložena ključna pravila za lep osebni pogovor. Ta so pomembna tako na tečaju kot tudi pri pogovoru z onemoglim svojcem, saj so ljudje pogosto nemočni ravno pri tem, da se z družinskim članom, ki peša, ne znajo prav pogovarjati; ne pride in ne pride do lepega pogovora in pogovora o tem, kar je res pomembno.

Priročnik zaključujejo še nekatera dodatna besedila o vsebinah tečaja, ki natančneje razlagajo socialne motnje in komuniciranje s človekom, ko je v sožitju težaven; kako ravnati, da bi oskrbovanje obogatilo, ne pa pohabilo oskrbovalca; kako so lahko klubi svojcev sredstvo za večanje kakovosti bivanja v domovih za stare ljudi. Bralec pa lahko dobi še informacije o socialni mreži medgeneracijskih programov za kakovostno staranje in solidarno sožitje generacij, ki v današnjih življenjskih razmerah pomaga prebivalstvu občinske skupnosti doseči osnovne cilje kakovostnega staranja in lepega sožitja med generacijami in katere del so tudi tečaji za družinske člane, ki doma oskrbujejo starega človeka.

Blaž Švab

Wonneberger Eva (2011). *Neue Wohnformen*. Freiburg: Centaurus Verlag; Klie, Thomas in Hans-Joachim Lincke, ur. (2009). *Netzwerk: Soziales neu*

gestalten: Eine neue Architektur des Sozialen. Gütersloh: Verlag Bertelsmann; Lindenberger, Ulman, Jacqui Smith, Karl Ulrich Mayer, Paul B. Baltes izd. (2010). *Die Berliner Altersstudie*. Berlin: Akademie Verlag.

NOVE OBLIKE BIVANJA – NOVE OBLIKE SOŽITJA

V zadnjem času se poraja vse več zamisli o tem, kako izboljšati kakovost življenja v starosti oziroma v vseh obdobjih življenja v smislu medgeneracijske solidarnosti. Zapis, ki sledi, se nanaša na nekatere prakse v Nemčiji oziroma na tri knjižne naslove, v katerih so opisane. Najprej so opisane *Nove oblike bivanja* (*Neue Wohnformen: Neue Lust am Gemeinsein?*) avtorice Eve Wonneberger, nato *Mreženje: novo oblikovanje družbenosti in nova arhitektura družbenosti*, ki zajema šest študij s področja blaginje, in na koncu *Berlinska študija starosti*, zelo obsežno raziskovalno poročilo interdisciplinarne skupine raziskovalcev, dejavnih v okviru brandenburške Akademije znanosti.

Naj začnem pri *Novih oblikah bivanja*. Eva Wonneberger je po poklicu sociologinja in pristopa k vprašanju z dveh zornih kotov: s povsem sociološkega, pri čemer gre za konceptualizacijo družbenega prostora pod vidikom mreženja, in z arhitekturnega vidika, pri čemer ima avtorica v mislih tudi nove oblike urbanega oblikovanja oziroma novega razumevanja razmerja med urbanim okoljem in podeželjem. Teh pobud je veliko in niso od včeraj, vendar pa je praktičnih izvedb razmeroma malo. Zato je morda treba poudariti, da je avtorica svoje delo podprla s kakovostno raziskavo na terenu, katere rezultate pojasni v zadnjem poglavju. Raziskava se nanaša na nemško deželo Baden-Württemberg, ki je ena najbolj razvitih regij v Evropi predvsem z vidika obravnavane teme.

Cilj njene raziskave je bil opredeliti družbenost skupnega bivanja. Za besedo družbenost se skrivajo nekatere objektivne spremembe, ki

nastajajo na družbenem področju, zlasti demografske spremembe starajoče se družbe, ki potrebuje vse več podpornih sistemov, za katere pa je na drugi strani vse manj javno dostopnih virov. Spremembe, o katerih govori avtorica, niso več predmet brezmejnih možnosti, kar je inovativnost pomenila do nedavnega, pač pa predstavljajo nekakšen obrat navznoter, kar bivanje/stanovanje pomeni tudi v prenesenem smislu. Obrat navznoter vključuje nove oblike gradnje stanovanj, nove oblike prostorskega načrtovanja in kar spada zraven, toda najprej se nanaša na smisel skupnega bivanja in na možnosti čustveno-afektivnih komunikacijskih oblik kot nove kulture družbenosti. Nove oblike družbenosti ne vključujejo le suhoparne opredelitve medgeneracijskega sožitja, pač pa v tem kontekstu vključujejo elemente zdravega okolja, prehrane, življenjskih stikov itn. Tu nedvomno ne gre za družbo kot nekakšen apriorni sistem, v katerem še ni ljudi, ampak le prostor, pač pa za družbo, ki raste organsko iz komunikacijske interakcije na osnovi družine oziroma partnerske skupnosti.

Avtorica meni, da je dediščina modernistične družbe, ki je gradila mestne/stanovanjske četrti »na zalogo«, ne da bi vedela, kdo bo stanoval v teh stanovanjih, eno od najtežjih bremen sodobne zahodne družbe, ki se sooča s starajočo se družbo. Ne gre le za dvoumno vnaprejšnje načrtovanje stanovanj, kot da bi gradbeniki vedeli, kaj ljudje potrebujejo, ko je govora o stanovanju – da ne govorimo o tem, da so stanovanja gradila podjetja, ki so se specializirala za gradnje mostov in cest –, pač pa tudi za podrejenost tega vprašanja ekonomiji (in politiki), ki ni sledila razlogom sožitja in mobilizaciji virov, ki bi dvigali kulturno raven sožitja. Eva Wonneberger seveda ne misli na širjenje profesionalne nege, pač pa na življenjsko povezovanje med različnimi generacijami ljudi. Cilj je najprej skupno življenje in drugačna kultura bivanja. Vendar se iz tega porajajo tudi

ideje, ki segajo na področje arhitekturnega in urbanega načrtovanja. Besedo načrtovanje je treba vzeti v novem kontekstu, kajti gre za motivacijske primere, utemeljene na organski rasti skupnosti. Skupno življenje generacij – onstran generacijskega sožitja – je zato nekaj izvirnega, in ne nekaj, kar so načrtovali urbanisti, investitorji, gradbeniki, socialni delavci itn.

O eni takih projektih idej poroča tudi avtorica. V Freiburgu se je začel projekt samoorganizirane skupine visoko motiviranih posameznikov, ki so hoteli na novo opredeliti sosedstvo, sonaravnost, družbeno interaktivnost in medgeneracijskost. Ni šlo najprej za razloge ali za načrt, pač pa za željo oblikovati »freiburški zeleni kot«. Niso vedeli, kaj jih čaka; vedeli so le, da želijo natančno dokumentirati dogodke in osebne vtise ob tem. Edini cilj, ki so ga imeli, je bil, da bi k sodelovanju pritegnili še kak drug kraj/mesto. Iniciativi sta se pridružila že Tübingen in Karlsruhe. V Tübingenu je dokaj hitro prišlo do ustanovitve kooperativnega gradbenega podjetja, še najbolj podobnega zadružniški organizaciji. V Karlsruheju se je poleg preoblikovanja posameznih delov mesta v smislu družbenosti in medkulturnosti pojavilo povsem novo razumevanje »socialnih stanovanj«, najemnin in pravnih oblik vodenja takih podjetij.

Slednje, se pravi stanovanjska četrt, ki temelji na mreženju (komunikativni interakciji), je vsebina druge knjige s seznama (*Mreženje: novo oblikovanje družbenosti in nova arhitektura družbenosti*), ki obsega šest primerov »arhitekture družbenosti« v Freiburgu in nekaterih drugih mestih v Nemčiji. Pri publikaciji je tako ali drugače sodelovalo 48 ljudi. Najprej je poudarjeno arhitekturno oblikovanje družbenosti, potem vodenje in upravljanje novo nastajajočih bivalnih skupnosti in kot tretje nudenje pomoči in izkušnje starih ljudi v takih stanovanjskih četrtih. Publikacija je zamišljena kot motivacijska spodbuda, da bi v času krize »oživili prednosti projektov ... v interesu starejših ljudi in celotne

družbe» (str. 8). V obravnavanih primerih je bil upoštevan tudi medkulturni vidik.

Metoda sožitja med generacijami se ne naslanja na profesionalno oskrbo, pač pa na različne oblike sožitja med ljudmi v stanovanjski četrti, ki se naslanja na teorijo kompleksnosti. Med tistimi, ki nudijo pomoč, so tudi 80-letniki, in med tistimi, ki prejemajo pomoč, so tudi mladi nepokretni. Mreženje je način sožitja, ki pomaga ljudem h kar najbolj samostojnemu življenju. Vloga ljudi se lahko spreminja iz dneva v dan: danes pomoč potrebuješ, jutri jo lahko nudiš. Vendar pomoč ni edina oblika povezav: oblikujejo se kompleksna razmerja: pomoč v gospodinjstvu, skupno preživljanje prostega časa, reševanje birokratskih vprašanj, finančna pomoč, duhovni utrinki, obrtniške spretnosti, tehnična pomoč, druge oblike svetovanja itn. Institucionalizacija takih skupnosti je kar se da šibka, čeprav pregledna in s pooblastili pri odnosu z državnimi organi.

Avtorja (urednika izdaje) sta prepričana, da ima mrežni model bivalnih skupnosti velik potencial tako pri soočanju s starajočo se družbo kot tudi v vprašanji, ki jih s seboj prinaša mnogoplastna kriza. Sklepanje kontaktov med starejšimi ljudmi, ki nimajo zgolj značaja pomoči ali skrbi, lahko pripomore k temu, da je tudi vsakdanjik bolj pester. Življenje je lahko ustvarjalno v vseh obdobjih. Stari ljudje, ki so sodelovali pri nastajanju te knjige, so morda bolj vitalni že po naravi, vendar so tudi povedali, da jim samostojnost, ki jim jo nudi nov način skupnega bivanja, veliko pomeni. Na prvi pogled imajo ljudje v teh skupnostih (kot tudi v klasičnem domu za ostarele) malo skupnega, toda način zadovoljevanja nekaterih potreb v teh skupnostih kaže, da postajajo skupnosti samostojne do te mere, da lahko plačljive usluge »od zunaj« kompenzirajo s svojo lastno organiziranostjo oziroma da postanejo same aktivni del družbene dejavnosti (pravne usluge, varuštvo, nematerialne usluge, kot je na primer duhovna podpora in samospoštovanje). Oblikuje pa se tudi nekakšna »medialna« kultura,

v katero sodijo na eni strani socialni delavci, učitelji, pravniki (...), ki niso več v aktivnem delovnem razmerju, a ostajajo aktivni v svojem življenjskem okolju, in na drugi strani ljudje, ki so zamenjali svoje bivališče in se privajajo na nove razmere. V klasičnem domu za ostarele je ta prehod eden najbolj kritičnih. V mrežnih skupnostih pa je poudarek ravno na tem, da bi se ljudje ne identificirali prehitro z vlogo oskrbovane osebe. Urednika knjige sta prepričana, da primeri opisanih mrežnih skupnosti še niso pokazali vseh potencialov in da se lahko v prihodnosti izkažejo kot ustvarjalni vidik fleksibilne družbe.

Tudi če ne bi bilo govora o teh primerih dobrih praks, je skrajni čas, da začne družba razmišljati o novi kulturi sožitja in novih strukturnih rešitvah, ki na enak način izpostavljajo solidarnost in subsidiarnost kot tudi družbeno-prostorske rešitve in vidike lastne odgovornosti.

V tretji od omenjenih knjig (*Berlinska študija o starosti*) pa avtorji berlinske študije predstavljajo razširjeno končno (zdaj že tretje) poročilo o raziskavi o starosti na področju Berlina z akronimom BASE (*Berliner Alterstudie*). Raziskava je potekala najprej po širini, nato pa so nekaterim izsledkom sledili tudi v daljšem časovnem zaporedju pri ljudeh, ki so bili v prvem delu študije vključeni le v kvantitativni raziskavi. Raziskava je bila zamišljena kot multidisciplinarno presečišče medicinskih geriatričnih, psihiatričnih, psiholoških, socioloških in socialno-političnih vidikov starosti in staranja. Posamezne vidike, kot na primer raziskava osebnostnega zadovoljstva v starosti, družbenih stikov, sposobnosti za samostojno vsakdanje življenje, sledenje življenjskemu ritmu, razumevanju življenjskih razmer in nepravilnosti, pa tudi dementnosti, prisotnost depresij, zmanjšanih kognitivnih zmognosti, oslabeledih senzoričnih sistemov itn., so spremljali ločeno in vodili na posebnih seznanih, a vseskozi tudi v povezavi med različnimi vidiki raziskave. Eden od urednikov, Paul M. Baltes, je medtem že umrl.

Berlinska študija o starosti se je začela še pred združitvijo Nemčij pod naslovom *Staranje in družbeni razvoj* (*Altern und gesellschaftliche Entwicklung*, 1989). Pobudnik študije je bila Berlinska akademija znanosti, k njej pa so bili povabljeni tudi sodelavci onstran železne zaves. Ko je bila leta 1994 omenjena akademija preoblikovana in preimenovana v Berlinsko-Brandenburško akademijo znanosti, se je začela prva faza BASE (1994–1999). V letih med 2000 in 2006 se je kvantitativnim študijam pridružila kvalitativna raziskava. To od leta 2008 naprej podpira tudi zvezno resorno ministrstvo za izobraževanje in raziskovanje (BMBF). Tudi tretja (prvo poročilo je izšlo leta 1996, drugo 1999 v angleškem jeziku) redakcija obširne študije hoče biti predvsem »konsolidirano vmesno poročilo« (str. 17). Knjiga poleg predgovorov, zahval in dodatka obsega 25 strokovnih prispevkov, ki so sistematično razdeljeni v štiri poglavja (teoretska orientacija in metodologija, področnospecifična dognanja, transdisciplinarna spraševanja, sklepe usmeritve). Glede na navedeno je razumljivo, da je pri izdaji sodelovalo več deset raziskovalcev. Najobširnejše je tretje poglavje.

Čeprav je bila študija v začetku zamišljena kot statistična sociološka raziskava s poudarkom na reprezentativnosti te tematike v družboslovju, se je v teku let pokazalo, da bo vključevala tudi prej omenjena vprašanja novih oblik sožitja. Z vidika velemesta je bil to pravi izziv. V kvalitativnih raziskavah (doslej je bilo 8 faz takih raziskav) je sodelovalo skoraj 2000 oseb. Rezultate so primerjali s podobnimi raziskavami v tujini in že leta 1999 pripravili angleško izdajo BASE.

Kot rečeno, se je v teku let pokazalo, da prevladujoče raziskovanje zdravstvenega in socialnega stanja starih ljudi ne sme zamegliti perspektive mrežnega sožitja. V mestih so bolj kot drugod prisotne koncentracije starih ljudi v domovih, njihove premnoge diagnoze in njihova relativno velika odvisnost od pomoči strokovnega osebja. Velika je bila zlasti prisotnost demence

in depresije. Manj kot polovica intervjuvanih je omenjala, da imajo tudi lastno socialno zaledje, le dobrih 10 % pa je lahko potrdilo, da živijo v tesnejših stikih z domačimi oz. domačim družbenim okoljem. Večina slednjih je izhajala iz srednjega in višjega sloja. Nasprotno pa so tisti, ki so bolj odvisni od pomoči, pogosteje izražali svoje nezadovoljstvo z življenjem in so se čutili tudi bolj nadzorovane.

Širina študije, zlasti njenega medicinskega in sociološkega dela, je tolikšna, da kar kliče po tem, da bi jo dopolnili tudi projekti, ki bi vključevali nove oblike sožitja z elementi arhitekturnih oziroma urbanih prilagoditev. Če je klasična študija v preteklosti uživala velik ugled tudi zunaj nemških meja, pa se zdi, da bo potrebno v novi redakciji že pričakovati izsledke s področja novih načinov bivanja in novih spoznanj o življenjskih pogojih starih ljudi.

Anton Mlinar

Health Council of Canada, 2012. Seniors in need, caregivers in distress: What are home care priorities for seniors in Canada? V: http://www.healthcouncilcanada.ca/rpt_det_gen.php?id=348 (sprejem: 14. 8. 2012).

DRUŽINSKA OSKRBA V KANADI

Avtorji poročila Kanadskega odbora za zdravstvo, z naslovom *Potrebe starejših in izčrpanost oskrbovalcev* (*Seniors in need, caregivers in distress*), na 64 straneh odgovarjajo na vprašanje: Katere so prioritete starejših Kanadčanov glede oskrbe na domu? Poročilo je sestavljeno iz več delov, med katere sodijo Uvod, Domača oskrba in starejši ljudje: posnetek stanja v Kanadi, Družinski oskrbovalci, Povezovanje je pomembno, Izzivi družinske oskrbe in Sklepni komentarji. Na koncu so dodani še viri, zahvala in seznam inovativnih praks. Poročilo je obogateno s številnimi slikami, grafi in primeri dobre prakse. Posebni slogi pisave ključnih ugotovitev pa olajšajo branje in razumevanje napisanega.